

A TİPİ VE B TİPİ KİŞİLİK YAPILARI VE BU KİŞİLİK YAPILARINI ETKİLEYEN FAKTÖRLERLE İLGİLİ BİR ARAŞTIRMA

Ufuk DURNA^(*)

Özet: Fiziksel, zihinsel ve duygusal yönden pek çok farklılıklar gösteren insanlar, bunun sonucunda olayları ve olguları da farklı şekilde yorumlarlar. Bu farklılıklar kişiliğin temelini oluşturur. Kişilik insanların çevreyle ilişkilerini etkiler ve duygu, düşünce ve davranışlarına yön verir. A tipi davranış biçimine sahip birey aşırı rekabetçi, sabırsız, kendisini işine adanmış ve zamana karşı duyarlıdır. B tipi davranış biçimine sahip bireyse, zamanla daha az çatışma halinde, yaşama karşı daha dengeli ve rahat bir yaklaşım içersindedir. Bu çalışmada, A ve B tipi kişilik yapısı ile bir takım değişkenler arasında ilişki araştırılmıştır. Sonuçta, bu değişkenlerden ailenin gelir düzeyi ve ailenin ikamet ettiği yer ile A ve B tipi kişilik yapıları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bundan başka kişilik yapısı ile; cinsiyet, bitirilen lise türü, üniversitede öğrenim görülen okul gibi demografik, çevresel ve sosyal değişkenler arasında ilişki gözlenmemiştir.

Anahtar Kelimeler: Kişilik Yapıları, A ve B Tipi Kişilik Yapısı, Kişilik Yapıları ve Bireysel Faktörler

Abstract: Individuals who naturally differ from many aspects such as mental, physical, and emotional also interpret events differently. These differences form the essence of ones' 'personality.' Personality effects an individual's relations with his environment and directs his emotions, thoughts and behavior, too. Type A individuals are extremely competitive, highly work oriented, impatient and sensitive to time. Type B individuals are with less conflict with both other people and time and have a more balanced and relaxed life style. This study attempts to explore the relations between Type A and Type B personality characteristics and some variables. It has been found that there exist significant relations between Type A and Type B personality and level of family income and the place where family reside (village, town, and city). However, the study found no significant relations between the Type A and Type B personality characteristics and some demographic, environmental and social variables including individual's sex, the type of schools he graduated.

Keywords: Personality Characteristics, Type A and Type B Personality Characteristics, Personality Characteristics and Individual Factors

I. Giriş

İnsanların düşünce şekilleri, davranış biçimleri, duyguları, dış görünüşleri, yetenekleri, olayları algılama biçimleri ve bu olaylara ve olgulara karşı tepkileri hep farklıdır. Bu farklılıklara çoğunlukla kişilik özellikleri neden olur. Aynı olay karşısında üç farklı kişinin üç farklı tepki göstermesinin temelinde de kişilik yatmaktadır. Aynı çevrede yetişse, aynı eğitimi alsın ve aynı kültürel ortamdan gelse de insanlar arasında bir takım yaklaşım farklılıklarının olduğu görülür. Kişilik insanların çevreyle ilişkilerini etkileyen, iç dünyasına ve davranışlarına yön veren önemli bir etkidir.

^(*) Yrd. Doç. Dr. Niğde Üniversitesi İİBF İşletme Bölümü

Kişilik yapısı ve bunu etkileyen unsurların ortaya konması, bireyin sahip olduğu kişilik biçimine göre yaşantısı boyunca seçeneklerini belirlemede ve kararlarını almada ona yardımcı olacaktır. Bu şekilde birey kendisini daha iyi tanıyacak, çevreyle ilişkilerini daha sağlıklı bir zemine oturtacak, tutum ve davranışlarına yön verme noktasında önemli bir avantaja sahip olacaktır.

Kişilikle ilgili olarak bilimciler tarafından pek çok farklı yaklaşım geliştirilmiştir. Bu çalışmada kişilik yapılarını A ve B tipi kişilik yapısı şeklinde ele alacağız. Çalışmanın teorik kısmında; kişiliğin tanımı, kişiliği oluşturan faktörler, kişiliğin temel özellikleri, A ve B tipi kişilik yapısı şeklinde konular ele alınmıştır. Uygulama kısmında ise A ve B tipi kişilik yapısı ile bir takım değişkenler arasındaki ilişki araştırılmıştır.

II. Kişiliğin Tanımı

Kişilik teriminin Latince'deki kişi "persona" sözcüğünden geldiği ileri sürülmüştür. Persona sözcüğünün asıl anlamı Latin dilinde, tiyatro oyuncularının kullandığı "maske"dir. Oyun sırasında yüz maskenin altında, dolayısıyla konuşma ya da şarkılar maskenin içinden çıkıyordu. Bu şekilde "persona" sözcüğü ile kişiler arasındaki fark anlatılmak istenmiştir (Yanbasta, 1990: 9).

Kişiliği, belirli bir bireyin zihinsel ve bedensel özelliklerinde görülen farklılıklar ve bu farklılıkların kişinin davranış ve düşüncelerine yansıyış biçimi olarak tanımlamamız mümkündür (Erdoğan, 1991: 236). Kişilik bir kişinin veya kişilerin girdikleri davranışlarının yapısal ve dinamik özelliklerini gösterir (Arkonaç, 1998: 379). Bir insanın bütün ilgilerinin, tutumlarının, yeteneklerinin, konuşma tarzının, dış görünüşünün ve çevresine uyum biçiminin özelliklerini içeren bir terimdir. Diğer bir husus da kişiliğin kendine özgü ve ahenkli bir bütün olmasıdır. Öyle ki, bir insana ilişkin her nitelik, o insanı anlamada bize bir ip ucu verir. Kişinin belleği, dış görünüşü, sesi ve konuşma tarzı, tepkisi, ilgileri vb. gibi pek çok özelliği bu bireyin kişiliği hakkında bize bir takım veriler sağlar (Baymur, 1994: 253). Kişilik kavramı benzer durumlara verilen tepkilerdeki bireysel farklılıkları ve farklı durumlarda oldukça tutarlı olan davranışları anlamamıza da yardımcı olur. Bir bakıma kişilik, birey ile çevresi arasında bir uyum oluşturur. Bireyin geçmiş deneyimlerine özel uyumunu ve şimdiki toplumsal ve fiziksel çevresini değerlendirmesini sağlar (Onur, 2000:183).

III. A Tipi ve B Tipi Kişilik Yapısı

A. A Tipi Kişilik Yapısı

A tipi ve B tipi kişilik ilk olarak iki kardiyolog Meyer Friedman ve Rosenman tarafından gözlemlenmiştir. Fikir ilk defa, oturma odasının sandalyelerini tamir eden döşemecinin sandalyelerin çoğunun sadece önden yırtıldığını söylemesi üzerine ortaya çıktı. Bu durumdan, iki kardiyolog da kalp hastalarının çoğunun endişeli olduklarını ve otururken zor zamanlar

geçirdiklerini anladılar. Bu gözlemi başlangıç noktası olarak kullanan ve kendi klinik uygulamalarını da temel alan Friedman ve Rosenman hastalarının iki çok farklı davranış model tipi sergilediği sonucuna vardılar. Araştırmaları onları farklılıkların kişilik esaslı olduğu sonucuna götürdü (Moorhead/Griffin, 1992: 463).

A tipi davranış biçimine sahip birey aşırı rekabetçi, kendisini işine adanmış ve zamana oldukça duyarlıdır. Bundan başka bu birey agresif, sabırsız ve işe çok fazla yöneliktir. Pek çok güdüye sahiptir ve mümkün olduğu kadar çok kısa sürede ve mümkün olduğu kadar çok fazla başarılı olmak istemektedir (Moorhead/Griffin, 1992: 463). Zaman baskısından hoşlanır ve aceleci tavır takınarak kendini sürekli bir şeyler yapmak zorunda hisseder. Zamanını çok iyi yönettiği söylenemez (Aytaç, 2002). Tatilde bile hareketsizliği sevmez, çabuk olmayan insanlara kızar ve oldukça yoğun çalışır ve mesai arkadaşlarından da aynı şeyi bekler. Kendini çoğu zaman başka insanlara göre daha enerjik hisseder. Beklemeye hiç tahammülü yoktur. A tipi bireye karşı açık olunması, hoşgörü gösterilmesi, güveninin kazanılması, anlamsız rekabete girilmemesi bu tip kişilerle ilişkide yararlı olacaktır (Turul, 2000).

A tipi davranış biçimine sahip bir yaşantı günümüzün modern yaşama biçimi ile teşvik edilen ve ödüllendirilen bir tavidir. Çünkü, çevrelerindeki insanlardan daha hızlı ve saldırgan olarak düşünen, konuşan, hareket eden, yaşayan ve hatta oynayan insanlara dünyada bundan önce hiç görülmediği biçimde değer verilmektedir. A tipi davranış biçiminin temel özelliklerini aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür (Baltaş/Baltaş, 2000: 147-148):

1. *Hareketlilik*: A tipi davranış biçimini benimsemiş bir kişinin kesin bir konuşma tarzı vardır. Bu kimseler konuşmalarını belirli bir noktaya yönelik sürdürürler ve bazı kelimeleri patlayıcı olarak vurgular, sık ve kuvvetli jestlerle konuşurlar. Cümleler arasında kuvvetli nefes aralıkları bulunur.

2. *Dürtü ve İhtiras*: A tipi davranış biçimine sahip kişiler, kendileri ve başkaları için yüksek bir beklenti düzeyleri koyar ve bunun gerçekleşmemesi durumunda büyük ölçüde rahatsızlık duyarlar. Bu kimseler başarıların az ve kısa mutluluk verdiği, harekete yönelik insanlardır.

3. *Rekabet, Saldırganlık ve Düşmanlık Duyguları*: A tipi davranış biçimi içindeki birey, kendisi ve başkalarıyla sürekli bir yarış içindedir. Kendilerini zaptetmek için gösterdikleri gayrete rağmen, düşmanlık ve öfke gibi duygu ve davranışları kolayca ortaya çıkartılabilir.

4. *Tek Açılı Kişilik*: A tipi davranış biçimine sahip bir kişi, çoğunlukla kendisi ile meşgul ve "benmerkezci"dir. Bu kimseler büyük çoğunlukla, hayatın diğer cephelerini ve ailelerini ihmal edecek ölçüde kendilerini işlerine vermişlerdir.

'A tipi' kişilik ile ülser, kalp hastalıkları ve yüksek tansiyon arasında yüksek ilişkiler bulunmuştur. Çok azımız tümüyle 'A tipi' ya da 'B tipi' özellikleri tümüyle taşıyız. Ancak bu özellikleri göstermeye yaklaşıyoruz. 'A tipi', davranışlar sürekli zamanla yarışan ve sabırsızlık duygusu içinde olan

insanlarda görülür. ‘A tipleri’ sabah işe gitmek üzere kapıdan fırlarken, kahvesini bir dikişte içen, çok şeyi bir anda yapmaya çalışan kişidir. Ses tonları, hareketleri, yaşadıkları telaşı ortaya koyar. Aşırı derecede gergin bedensel hareketleri vardır. Rekabetçi, öfke ve düşmanlık eğilimi olsa da her zaman ortaya konulmaz. (muttrafik.8m.com)

A tipi kişiliğe sahip kimseler bir arkadaşlarını ziyarete veya doktora gittikleri zaman bile telefonla iş görüşmesi yaparlar. Doktora çok seyrek olarak giderler. Bu kimseler bir ruh sağlığı uzmanına neredeyse hiç gitmezler. Çoğunlukla geçimi zor insanlardır. Çevrelerindeki insanların problemleriyle vakit kaybetmek istemedikleri için çevrelerine sevimsiz göründükleri çok olur. Sevilmek yerine kendilerine saygı gösterilmesini tercih ederler. Bu kişiler işten çıkarılmışsa, bu hiçbir zaman kişisel başarısızlık sebebiyle olmayıp, iş arkadaşları veya amirlerle olan kişilik çatışması nedeniyledir. Bu kimseler tütün kullanıyorlarsa – ki çoğunlukla kullanırlar – sigara içerler. Pipo içene pek rastlanmaz, çünkü pipo ile zaman kaybedemeyecek kadar sabırsızdırlar. Herhangi bir yerde özellikle restoranda bekletilmekten nefret ederler. Yemeklerinin tadına bakmadan tuz atar, büyük bir aceleyle yerler. Kendilerine, sağlıklarına ve tatile çok az zaman ayırırlar. Karşılarındaki insanın sözünü bitirmesini sabırsızlıkla beklerler. Bu bekleyiş sırasında sözü onların yerine tamamladıkları veya onların sözünü keserek, araya o sırada akıllarına geleni soktukları çok olur. Konuşmaları “hiçbir zaman, daima, mutlaka” gibi kesin ifadelerle doludur. Duygusal tükenme, kendine zarar verme eğilimi, tehlike ve aşırı riske girme gibi çoğu zaman kendisinin de farkında olmadığı bir takım saklı özellikleri bulunmaktadır. (Baltaş/Baltaş, 2000: 153-154-254).

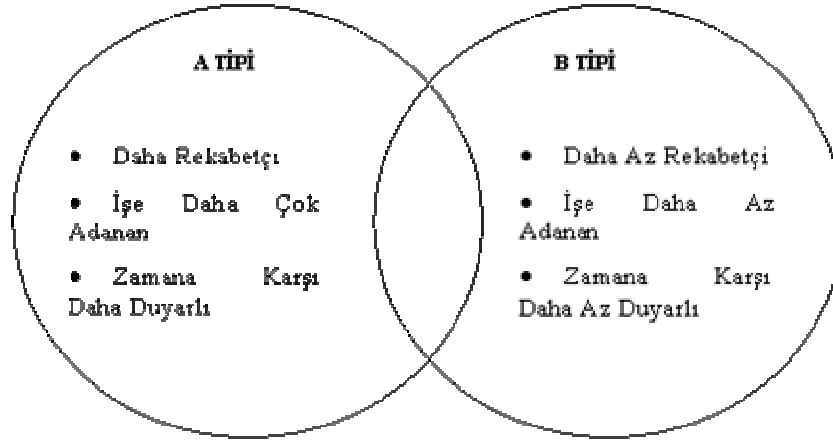
B. B Tipi Kişilik Yapısı

B tipi davranış biçimine sahip bireyse, tersine daha az rekabetçi, işine kendisini daha az adayan ve zamana karşı daha az duyarlıdır. Bu tür insanlar zamanla daha az çatışma halindedir ve yaşama karşı daha dengeli ve rahat bir yaklaşım içersindedir. Kararlı bir hızda çalışır ve kendini daha fazla güven içinde hisseder. B tipi kişinin A tipi kişiden daha çok ya da daha az başarılı olduğu söylenemez (Moorhead/Griffin, 1992: 463).

‘B tipi’ özellikler daha rahat, uysal, az rekabetçi ve daha az saldırgandır. Zamanla daha az yarışlar, boş zaman etkinliklerine daha çok fırsat tanırırlar. Bu tür davranışların istenirse değiştirilmesi olanaklıdır (muttrafik.8m.com). B tipi insanlar katı kurallardan arınmış ve esnektirler. Başarı konusunda aşırı hırslı değildirler. Çok kolay sinirlenmez ve tedirgin olmazlar. Yaptıkları işten zevk almayı bilirler. İşlerinde rahat olmaları onlarda suçluluk duygusu oluşturmaz, sakin ve düzenli çalışırlar. Çevresinden ve kendisinden emin kişilerdir (Güney, 2000: 446).

C. A Tipi ve B Tipi Kişilik Yapılarının Karşılaştırılması

Friedman ve Rosenman insanların tamamen saf bir şekilde A tipi ya da B tipi olamayacağını, bunun yerine bu iki tipten birine karşı daha fazla eğilimli olabileceklerini ifade etmişlerdir. Bu durum Şekil 1’de açıkça görülmektedir. Şekilde A ve B tipi kişilik özellikleri ayrı ayrı sıralanmıştır ve iki dairenin kesiştiği yerler bu iki tipin ortak alanını oluşturmaktadır. Örneğin bir kimse çoğu zaman A tipi kişilik özelliklerini sergilemektedir, ancak bir anda kısa bir süre için sakin ve durgun olabilir ve bazı durumlarda zamanı bile unutabilir (Moorhead/Griffin, 1992: 463).

Şekil 1: Tip A ve Tip B Kişilik Özellikleri

Friedman ve Rosenman tarafından A tipi ve B tipi kişilik farklılıkları üzerine ilk zamanlarda yapılan araştırmalarda çarpıcı bulgulara ulaşıldı. Özellikle A tiplerinin B tiplerinden daha fazla koroner kalp hastalıklarına maruz kaldıkları üzerine tartışmalar yapıldı. Bununla birlikte son yıllarda diğer bilimciler tarafından takip eden araştırmalar, A tipi davranışla kalp hastalıkları arasındaki ilişkinin tam olarak paralel olmadığını işaret etmektedir (Moorhead/Griffin, 1992: 463-464). Friedman ve Rosenman 3500 kişi üzerinde 8.5 yılı aşkın bir süre çalışmış ve A tipindeki kişilerin kalp hastalığına daha eğilimli olduğu, ikinci bir kalp krizine eğilimin beş kat daha fazla olduğu ve B tipi bireylerle karşılaştırıldığı zaman kalp krizinin iki kat daha fazla tehlikeli olduğu sonucuna varmışlardır. Jenkins, 3000 kişi üzerinde yaptığı çalışmaya göre, kalp damarlarının kan pıhtısı ile tıkanmasından ızdırap çeken 133 kişiden 94’ünü açıkça A tipi olarak tesbit etmiştir (Şimşek vd., 2001: 222).

2 Kasım 1988’de “Demir Mike” olarak adlandırılan ve Chicago Bears Amerikan Futbol takımının koçu olan Mike Ditka kalp krizi nedeniyle hastaneye kaldırılmıştı. ESPN televizyon kanalında yapılan bir röportajda

Ditka'nın sigara, aşırı yeme – içme, hareketsizlik gibi kalp krizine neden olan genel fiziksel risk faktörlerinden hiç birine sahip olmadığı anlatılmıştı. Onun tek bir risk faktörü vardı, bu da psikolojikti, yani A tipi davranış biçimine sahipti (Sdorow, 1998: 586).

Nedenler açık olmasa da son bulgular, A tiplerinin bilinenden çok daha karmaşık olduklarını belirtmektedir. A tipleri Şekil 1'deki davranışları sergilemekle kalmaz, depresyon altında ve düşmanca bir tutum da sergileyebilirler. A tipi davranış özelliklerinden herhangi birisi ya da bu davranışların bir bileşimi, kalp sorunlarıyla kişiyi karşı karşıya bırakabilir (Moorhead/Griffin, 1992: 463-464).

Yöneticilerin büyük çoğunluğu A tipi kişiliğe sahiptir. Yapılan bir çalışmada yöneticilerin % 60'ının A tipi, buna karşılık % 12'sinin B tipi olduğu tesbit edilmiştir (Luthans, 1995: 303). A tipi kişiliğin, organizasyon içinde herhangi birinin yükselmesine yardımcı olan en uygun yol olduğu ileri sürülmektedir. A tipi bireylerin yöneticilik mevkilerine yükselebilmelerine rağmen, en başarılı tepe yöneticilerin B tipi olduğu bazı araştırmalarda iddia edilmektedir. Bir karar verirken sakin ve rahat olmak başarı ve verimliliği arttırabilmektedir. Ayrıca A tipi yöneticiler için değişiklik yapmak veya bir problemin varlığını kabul etmek kusurdur. Bu durum da verimsizliğe neden olur (Şimşek vd., 2001: 222-223). Üst düzeydeki yöneticilik pozisyonları için yapılan mücadelelerde, çok kere A tipi kişilikler, B tipi kişiliklere yenilirler. Çünkü içinde buldukları şiddetli rekabet duygusu ve ihtiras görüş alanlarını daraltır, zekalarından gerektiği ölçüde yararlanmalarını engeller. Günler içinde alınması gereken bir karar, hızla birkaç dakika içinde alınabilir. Bu durum da taktik ve stratejik hataların ortaya çıkmasına sebep olabilir. (Baltaş/Baltaş, 2000: 154). Yöneticilerin dışında satış elemanı, uzman personel ve sekreterlerde A Tipi kişiliğe daha yüksek bir oranda rastlanmaktadır. A Tipi kişiler (Luthans, 1995: 303).

1. İşi bitirme baskısı altında, zor koşullarda uzun müddet çalışırlar.
2. Çoğu zaman eve iş getirirler, geceleri ve hafta sonları çalışırlar, dinlenmeyle araları pek iyi değildir.
3. Sürekli kendileriyle ve başkalarıyla rekabet halindedirler. Kendilerine ulaşılması güç standartlar koyarlar.
4. Zor iş koşulları yüzünden engellenme eğilimine girebilir, başkalarının çalışma şekillerine kızabilir ve bazen denetçiler tarafından yanlış anlaşılabilirler.

Tablo 1: A ve B Tipi Kişilik Yapıları (Luthans, 1995: 304)

A Tipi Kişilik Yapısı	B Tipi Kişilik Yapısı
Daima eylem halindedirler.	Zamanla ilgileri pek yoktur.
Hızlı yürürler.	Sabırlıdırlar.
Hızlı yerler.	Övünmekten hoşlanmazlar.
Hızlı konuşurlar.	Oyunları ve sporları kazanmak için değil eğlenmek için yaparlar.
Sabırsızdırlar.	İçleri rahat bir şekilde dinlenirler.
Bir anda iki şey yaparlar.	İşi hemen bitirme baskısı altında değildirlar.
Boş zamanları pek yoktur.	
Sayılarla karşı saplantılıdırlar.	
Sayılarlar başarıyı ölçme eğilimindedirler.	Yumuşak başlıdırlar.
Agresifdirler.	Asla acele etmezler.
Rekabetçidirler.	
Sürekli zaman baskısı altındadırlar.	

A tipi davranış biçimi uygun terapi programlarıyla değiştirilebilir ve bu davranışlarını azaltabilen kişiler koroner kalp hastalıkları riskini azaltabilirler. Bilişsel ve davranışsal bir teknikler bileşimi A tipi davranışı etkin bir biçimde azaltabilir. Kullanılan tekniklerde bu kişilere hiçbir şey yapmayarak ve normal zamanlarda düşünmeye fırsat bulamadıkları şeyleri düşünerek, insanları seyrederek ya da bir yabancıyla konuşarak vakit geçirmeleri söylenir (ki bu durumu A tipi kişiler son derece rahatsız edici bulur). Bu tedavi teknikleri başkalarına öfkelenmeden kendini ifade etmeyi ve bazı kendine özgü davranışları (başkalarının sözünü kesmek, hızlı konuşmak ya da hızlı yemek yemek gibi...) değiştirmeyi kapsamaktadır. Sonunda bu kişiler ev ve işyerlerini daha az stres oluşturu hale getirmenin yollarını bulmaktadırlar (Atkinson vd., 1996: 509 – 518).

Friedman ve Rosenman'ın çalışmaları nedeniyle çoğu zaman A Tipi kişilerin kalp krizi gibi stresin en kötü sonuçlarına maruz kaldıkları düşünülmektedir. Son zamanlarda yapılan bazı çalışmalar bu bulguları pek doğrulamamaktadır. Örneğin A Tipi kişilerin, B Tiplerine göre stresle çok daha iyi baş edebildikleri ifade edilmektedir. A Tipi'nin karakteristik özelliği olan sabırsızlıktan daha çok, kızgınlık ve düşmanca hisler kalp problemlerine neden olmaktadır. İskolik olma, acele etme ve insanların sözünü yarıda kesme kalp için çok fazla sorun olmamakta, asıl sorun aşırı derecede sinirlenme ve düşmanca hisler beslemekten kaynaklanmaktadır. (Luthans, 1995: s. 304).

IV. A Tipi ve B Tipi Kişilik Yapılarını Etkileyen Faktörlerle İlgili Bir Araştırma

A. Araştırmanın Önemi

İnsanların kişilik özellikleri, davranış biçimlerini, başkalarıyla ilişkilerini, çevreyi ve dış dünyayı algılama şekillerini ve içinde buldukları psikolojik durumu yakından etkilemektedir. Kişilik araştırmaları insanların kendilerini daha iyi tanımalarına, mesleki gelişmelerine, sosyal yaşantılarında çevreye daha uyumlu hale gelmelerine katkıda bulunabilmektedir. Özellikle kişilik biçimlerinin ve bunları etkileyebilme potansiyeline sahip çevresel ve kişisel niteliklerin belirlenmesi bireylerin kendilerini daha iyi tanıyıp, başarılı ve huzurlu bir yaşam geçirmelerine katkıda bulunabilecektir.

B. Araştırmanın Amacı

Araştırmamızın amacı, üniversite öğrencilerinin A ve B tipi kişilik özelliklerine göre kişilik yapılarının belirlenmesi ve bu kişilik yapıları ile bir takım değişkenler arasındaki ilişkinin ortaya konmasıdır. Bu değişkenler; öğrencinin cinsiyeti, bitirdiği lise türü, üniversitede öğrenim gördüğü okul, ailesinin gelir düzeyi, ailesinin ikamet ettiği yerden oluşmaktadır. Bu değişkenlerin öğrencinin kişilik yapısı üzerine etkileri araştırılmıştır. Bu şekilde A ve B tipi kişilik biçimlerini etkileme potansiyeline sahip değişkenler belirlenmeye çalışılmıştır.

C. Veri Toplama Yöntemi

Araştırmada veri toplama yöntemi olarak anket kullanılmıştır. Anketler üniversite öğrencileri tarafından yüz yüze görüşülerek cevaplandırılmıştır.

Anket Formu iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, öğrencinin cinsiyeti, bitirdiği lise türü, üniversitede öğrenim gördüğü okul, ailesinin gelir düzeyi, ailesinin ikamet ettiği yer gibi sorular yer almaktadır.

İkinci bölümde, araştırmanın kuramsal yapısına uygun biçimde öğrencilerin kişilik yapılarını ölçmeye yönelik 20 adet sorudan oluşan bir ölçek yer almıştır (Moorhead ve Griffin, 1992: 465; Baltaş ve Baltaş, 2000: 148-150). Nitekim bu bölümde, öğrencinin kişilik yapısını belirlemek için; gündelik davranışları, alışkanlıkları, zamana karşı tutumları, çeşitli koşullar altında takındıkları tavırları, çevreyle ilişkileri, kişisel özellikleri hakkındaki duygu ve düşünceleri gibi çeşitli konular ele alınmıştır. Anket içinde bu konular yargılar şeklinde yer almış olup, cevaplayıcıdan “daima doğru”, “genellikle doğru”, “fikrim yok”, “nadiren doğru” ve “asla doğru değil” şeklindeki seçeneklerden birisini işaretlemesi istenmiştir. Araştırmada temel ölçekleme yöntemi olarak “Likert Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırma 03. 06. 2003 ile 05. 07. 2003 tarihleri arasında yapılmıştır.

D. Araştırmanın Sınırlaması ve Örneklemi

Araştırma Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi ve Niğde Meslek Yüksekokulu'ndaki öğrencilerle yapılmıştır. Araştırmada öğrencilerin kişilik yapılarına etki edebileceği düşünülen öğrenim yılları farklı (biri dört yıllık, diğeri iki yıllık okul) özellikle seçilmiştir. Araştırmanın ana kütesini bu iki okulun öğrencileri oluşturmaktadır. Bu okulların toplam öğrenci sayıları ve araştırmada yer alan öğrenci sayıları Tablo 2'de görülmektedir. Ancak araştırmada yer alan öğrencilerin tamamı bütün sorulara cevap vermeyip özellikle anketin ilk bölümündeki (ailenin gelir düzeyi, ikamet edilen yer gibi) bazı soruları boş bıraktığı için bu sorularla ilgili yapılan analizlerde öğrenci sayısı düşmektedir. Araştırma bütün bir ana kütle üzerinde yapılmamıştır. Bu ana kütlede bir örnek kütle alınmıştır. Ana kütlede toplam hacmi 3255, örnek kütle hacmi ise 378'dir. Örnek kütlede ana kütleyle oranı % 12'dir. Örnek kütle seçiminde gerekli temsil yeteneğini taşıması için Olasılık Örneklemesi Tekniği'nden, Yalın Rastlantılı Örnekleme Yöntemi seçilmiştir. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinin toplam öğrenci sayısı 1143 ve araştırmada yer alan öğrenci sayısı da 135'tir. Yani fakültedeki toplam öğrencilerin % 12'si araştırmada yer almıştır. Meslek Yüksekokulunun toplam öğrenci sayısı 2112 ve araştırmada yer alan öğrenci sayısı da 243'tür. Yani bu okuldaki toplam öğrencilerin yine % 12'si araştırmada yer almıştır. Araştırmada yer alan kız ve erkek öğrencilerin oranı, toplam öğrenci içindeki kız ve erkek öğrenci oranına oldukça yakındır.

Tablo 2: Araştırmada Yer Alan İki Okuldaki Öğrenci Sayıları

Okul	Cinsiyet		Topl.	Araştırmadaki Cinsiyet Dağılımı		Araştırmadaki Topl. Öğrenci Sayısı
	Erkek	Kız		Erkek	Kız	
İ.İ.B.F.	716	427	1143	81	54	135
%	% 63	% 37	%100	% 60	% 40	% 100
M.Y.O.	1219	893	2112	132	111	243
%	% 58	% 42	%100	% 54	% 46	% 100
Toplam	1935	1320	3255	213	165	378
%	% 59	% 41	%100	% 56	% 44	% 100

E. Araştırma Modeli ve Hipotezleri

Araştırmada kullanılan ölçek içerisinde A ve B tipi kişilik yapılarına göre öğrencilerin buldukları konum belirlenmiştir. Bu konum öğrencilerin ankete verdikleri "daima doğru"dan "asla doğru değil"e kadar verdikleri cevapların puanlamasıyla ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin bu ölçek içerisinde ağırlıklı olarak yer aldıkları konumla; öğrencinin cinsiyeti, bitirdiği lise türü, üniversitede öğrenim gördüğü okul, ailesinin gelir düzeyi, ailesinin ikamet ettiği

yer, samimi olduğu arkadaş sayısı, anne ve babasının eğitim düzeyi arasındaki ilişkiler araştırılmıştır.

Araştırmada yer alan hipotezler aşağıda sıralanmıştır:

1. H1: Öğrencilerin A ve B tipine göre ayrımlanan kişilik yapıları ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.
2. H1: Öğrencilerin A ve B tipine göre ayrımlanan kişilik yapıları ile bitirdikleri lise türü arasında anlamlı bir ilişki vardır.
3. H1: Öğrencilerin A ve B tipine göre ayrımlanan kişilik yapıları ile öğrenim gördükleri okul arasında anlamlı bir ilişki vardır.
4. H1: Öğrencilerin A ve B tipine göre ayrımlanan kişilik yapıları ile ailelerinin gelir düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır.
5. H1: Öğrencilerin A ve B tipine göre ayrımlanan kişilik yapıları ile ailelerinin ikamet ettiği yer arasında anlamlı bir ilişki vardır.

F. Veri Analiz Yöntemi

Araştırmada yer alan verilerin analiz edilmesinde SPSS 9.0 for Windows paket programı kullanılmıştır. SPSS 9.0 for Windows programında verilerin güvenirlik analizi yapılmıştır. Araştırmanın güvenirlik değeri ,7139'dur. Çok değişkenli ölçeklerin güvenirliğini ölçmede kullanılan Cronbach's Alpha değeriyle güvenirlik test edilmiştir. Araştırmada yer alan hipotezlerin analizinde de "ki kare testi" kullanılmıştır.

G. Hipotezlere İlişkin Bulgular

"H1: Öğrencilerin A ve B tipine göre ayrımlanan kişilik yapıları ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişki vardır." Bu hipotez, Tablo 4 verilerine göre öğrencilerin A ve B tipine göre ayrımlanan kişilik yapıları ile cinsiyetleri arasındaki ilişki şeklinde, ki-kare analizi yapılarak test edilmiştir. Aşağıdaki tablo verilerine göre ki-kare değeri ,119 (df: 1) olarak çıkmaktadır. Ki-kare tablo değeri ise 2.706'dır ($p > 0,10$). Buna göre H1 hipotezi reddedilip öğrencilerin A ve B tipine göre ayrımlanan kişilik yapıları ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı sonucuna varılır (Tablo 3).

Tablo 3: *Kişilik Yapısı – Cinsiyet Ki-kare Tablosu*

Bulgu Değr.	Serbt. Derc.	Anl. Düzey.	Tabl. Değr.	P
,119	1	0,10	2,706	P>0,10

Tablo 4: Kişilik Yapısı ile Cinsiyet Arasındaki İlişki

Cinsiyet	A Tipi Kişilik	B Tipi Kişilik	Toplam
Bayan	46	119	165
%	% 55	% 57	
Bay	56	157	213
%	% 45	% 43	
Toplam	102	276	378
	% 100	% 100	

“H1: Öğrencilerin A ve B tipine göre ayrımlanan kişilik yapıları ile ailelerinin gelir düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır.” Bu hipotez, Tablo 6 verilerine göre öğrencilerin A ve B tipine göre ayrımlanan kişilik yapıları ile ailelerinin gelir düzeyi arasındaki ilişki şeklinde, ki-kare analizi yapılarak test edilmiştir. Aşağıdaki tablo verilerine göre ki-kare değeri 4,678 (df: 2) olarak çıkmaktadır. Ki-kare tablo değeri ise 4,605’dir ($p < 0,10$). Buna göre H1 hipotezi kabul edilip öğrencilerin A ve B tipine göre ayrımlanan kişilik yapıları ile ailelerinin gelir düzeyi arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu sonucuna varılır (Tablo 5).

Tablo 5: Kişilik Yapısı – Ailenin Gelir Düzeyi Ki-kare Tablosu

Bulgu Değr.	Serbt. Derc.	Anl. Düzey.	Tabl. Değr.	P
4,678	2	0,10	4,605	$P < 0,10$

Aşağıdaki tabloya bakıldığında, A tipi kişilik yapısına sahip olan ve alt gelir düzeyindeki ailelerden gelenlerin öğrencilerin oranı, % 39’ken, B tipi kişilik yapısına sahip olanların oranı ise % 27’dir. Bu oranlara yakın olan üst gelir düzeyindeki ailelerden gelen öğrencilerin % 15’i A tipi kişilik, % 10’u B tipi kişilik yapısı sergilemektedirler. Orta gelir düzeyinde ise B tipi kişilik yapısı (%62) A tipi kişilik yapısından (% 46) fazladır. Alt ve üst gelir düzeyindeki ailelere mensup öğrenciler orta gelir düzeyindekilere göre daha çok A tipi kişilik yapısına sahiptirler.

Tablo 6: *Kişilik Yapısı ile Ailenin Gelir Düzeyi Arasındaki İlişki*

Gelir Durumu	A Tipi Kişilik	B Tipi Kişilik	Toplam
Alt	26	46	72
%	% 39	% 27	
Orta	31	100	131
%	% 46	% 62	
Üst	10	16	26
%	% 15	% 10	
Toplam	67	162	229
	% 100	% 100	

A tipi kişilik yapısına sahip bireyler oldukça agresif, hırslı, sabırsız, zaman baskısı altında, işine kendisini adanmış, gibi özelliklere sahiptirler. Gelir düzeyi düşük ailelerden gelen öğrencilerin maddi sıkıntılar ve çeşitli zorluklar içinde geçen yaşantıları onların, yaşamı bir mücadele sahası olarak görmelerine ve bu mücadeleyi kazanabilmek için hırsla ve büyük bir gayretle çalışmalarını gerektiğini düşünmeleri neden olmuş olabilir. Sonuçta bu durum kendilerini büyük bir olasılıkla daha çok A tipi kişilik yapısına yaklaştırmıştır. Çok çalışma, hırsla ve tamamen kendini işe verme, zamana aşırı duyarlılık, mücadele ve yarışmadan hoşlanma gibi aile içi kültürel özelliklere sahip gelir düzeyi yüksek ailelerden gelen öğrencilerin aynı özellikleri taşıması doğaldır. Ayrıca ailedeki iş başarısını devam ettirme, aile bireyleriyle yarışma, yüksek refah seviyesinin kaybedilmemesi gibi nedenlerden dolayı da bu bireyler daha çok A tipi kişilik yapısına yaklaşmış olabilirler. Orta gelir düzeyindeki ailelerden gelen öğrenciler diğer iki gelir düzeyinden gelen öğrencilere göre daha yüksek bir oranda B tipi kişilik yapısı sergilemektedirler. Bunun nedeni belki de, yaşantıları ve gelir düzeyleri orta düzeyde olan bu ailelerin buna paralel olarak sahip oldukları alışkanlıkları, davranışları, duyguları, çalışma tempoları da benzer şekilde mutedil ve vasat bir düzeyde bulunacaktır.

“H1: Öğrencilerin A ve B tipine göre ayrımlanan kişilik yapıları ile bitirdikleri lise türü arasında anlamlı bir ilişki vardır.” Bu hipotez, Tablo 8 verilerine göre öğrencilerin A ve B tipine göre ayrımlanan kişilik yapıları ile bitirdikleri lise arasındaki ilişki şeklinde, ki-kare analizi yapılarak test edilmiştir. Aşağıdaki tablo verilerine göre ki-kare değeri ,1796 (df: 1) olarak çıkmaktadır. Ki-kare tablo değeri ise 2.706'dır ($p > 0,10$). Buna göre H1 hipotezi reddedilip öğrencilerin A ve B tipine göre ayrımlanan kişilik yapıları ile bitirdikleri lise türü arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı sonucuna varılır (Tablo 7).

Tablo 7: Kişilik Yapısı – Mezun Olunan Lise Ki-kare Tablosu

Bulgu Değr.	Serbt. Derc.	Anl. Düzey.	Tabl. Değr.	P
,1796	1	0,10	2,706	P>0,10

Tablo 8: Kişilik Yapısı ile Mezun Olunan Lise Arasındaki İlişki

Mezun Olduğu Okul	A Tipi Kişilik	B Tipi Kişilik	Toplam
Normal Lise	51	137	188
%	% 48	% 49	
Meslek Lisesi	45	104	149
%	% 43	% 37	
*F.A.S.Ö. Liseler	10	39	49
%	% 9	% 14	
Toplam	106	280	386
	% 100	% 100	

“H1: Öğrencilerin A ve B tipine göre ayrımlanan kişilik yapıları ile öğrenim gördükleri okul arasında anlamlı bir ilişki vardır.” Bu hipotez, Tablo 10 verilerine göre öğrencilerin A ve B tipine göre ayrımlanan kişilik yapıları ile öğrenim gördükleri okul arasındaki ilişki şeklinde, ki-kare analizi yapılarak test edilmiştir. Aşağıdaki tablo verilerine göre ki-kare değeri ,697 (df: 1) olarak çıkmaktadır. Ki-kare tablo değeri ise 2.706'dır (p>0,10). Buna göre H1 hipotezi reddedilip öğrencilerin A ve B tipine göre ayrımlanan kişilik yapıları ile öğrenim gördükleri okul arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı sonucuna varılır (Tablo 9).

Tablo 9: Kişilik Yapısı – Öğrenim Görülen Okul Ki-kare Tablosu

Bulgu Değr.	Serbt. Derc.	Anl. Düzey.	Tabl. Değr.	P
,697	1	0,10	2,706	P>0,10

* Fen, Anadolu, Süper ve Özel liseler

Tablo 10: *Kişilik Yapısı ile Öğrenim Görülen Okul Arasındaki İlişki*

Öğr. Gör. Okul	A Tipi Kişilik	B Tipi Kişilik	Toplam
İİBF	34	104	138
%	% 32	% 37	
MYO	72	180	252
%	% 68	% 63	
Toplam	106	284	390
	% 100	% 100	

“H1: Öğrencilerin A ve B tipine göre ayrımlanan kişilik yapıları ile ailelerinin ikamet ettiği yer arasında anlamlı bir ilişki vardır.” Bu hipotez, Tablo 7 verilerine göre öğrencilerin A ve B tipine göre ayrımlanan kişilik yapıları ile ailelerinin ikamet ettiği yer arasındaki ilişki şeklinde, ki-kare analizi yapılarak test edilmiştir. Aşağıdaki tablo verilerine göre ki-kare değeri 5,137 (df: 2) olarak çıkmaktadır. Ki-kare tablo değeri ise 4.605’tir ($p < 0,10$). Buna göre H1 hipotezi kabul edilip öğrencilerin A ve B tipine göre ayrımlanan kişilik yapıları ile ailelerinin ikamet ettiği yer arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu sonucuna varılır.

Tablo 11: *Kişilik Yapısı - Ailenin İkamet Ettiği Yer Ki-kare Tablosu*

Bulgu Değr.	Serbt. Derc.	Anl. Düzey.	Tabl. Değr.	P
5,137	2	0,10	4,605	P<0,10

Aşağıdaki tabloda görüldüğü gibi, ilçe (% 28) ve illerde (% 67) ikamet eden öğrenciler köydekilere (sadece % 5) göre daha yüksek oranda A tipi kişilik yapısı sergilemektedir. İlçe de olsa il de olsa kent kültürü insanları A tipine yaklaştırmaktadır. Kentte her türlü iş ve işlem belirli zaman dilimleri içinde gerçekleşmekte, bu da insanları zamana karşı daha duyarlı hale getirmektedir. Şehir yaşamında iş mücadeleleri daha fazla yaşanmakta, hayat bir mücadele içinde geçmektedir. Bu da insanları işe karşı daha yönelik olma, hırsla ve büyük bir özveriyle çalışma gibi davranışlara itmektedir. Bütün bunların sonucunda insanlar A tipi kişilik özelliklerini daha fazla gösterme eğilimi içersine girmektedir. Ayrıca çağdaş kent yaşamında iş çevreleri insanlardan daha çok A tipi davranış biçimlerini sergilemelerini istemektedir.

Tablo 12: Kişilik Yapısı ile Ailenin İkamet Ettiği Yer Arasındaki İlişki

İkamet	A Tipi Kişilik	B Tipi Kişilik	Toplam
Köy	5	33	38
%	% 5	% 12	
İlçe	30	62	92
%	% 28	% 22	
İl	71	186	257
%	% 67	% 66	
Toplam	106	281	387
	% 100	% 100	

V.Sonuç

Kişilikle birlikte birey, zihinsel ve fiziksel yönden başkalarından farklı hale gelir ve bireyin kendine özgü bir takım nitelikleri anlam kazanır. Çevre, bireyi sahip olduğu bu kendine özgü nitelikleriyle birlikte tanır ve bireyle ilgili pek çok değerlemeyi buna göre yapar. Soyut ya da somut her bir nitelik bireyi tanıma yolunda bir ipucudur.

İnsanların yaşantısı boyunca doğru tercihler yapabilmesi, isabetli kararlar alabilmesi, kendine uygun ilişkiler geliştirebilmesi ve çevreyle uyum içerisinde bulunabilmesi için öncelikle kendisini tanıması, sahip olduğu kişilik özelliklerini bilmesi gerekir. Bu şekilde kendini etkileyen olaylar ve olgular karşısında uygun davranışlarda bulunabilecektir. Kişilikle birlikte bireyler belirli bir kalıp içerisinde yer alırlar ve bu şekilde davranışları ve tepkileri öngörülebilir hale gelir.

Yaptığımız araştırmada, kişiliği A tipi ve B tipi kişilik yapısı şeklinde ele aldık. A tipi kişilik yapısına sahip olan birey rekabetçi, kendisini işine adanmış, zamana karşı duyarlı, sabırsız ve agresifken, B tipi kişilik yapısına sahip olan birey ise yaşama karşı daha dengeli, olaylara karşı rahat bir tavır içinde, uysal ve daha az rekabetçidir.

Araştırmada kişilik yapısı ile ailenin gelir düzeyi arasında anlamlı bir ilişki belirlenmiştir. Buna göre, alt ve üst gelir düzeyine sahip ailelerden gelen bireylerin orta gelir düzeyine göre daha çok A tipi kişilik özellikleri taşıdıkları saptanmıştır.

Kişilik yapısı ile ailenin ikamet ettiği yer arasında da anlamlı bir ilişki belirlenmiştir. Buna göre, il ve ilçelerde ikamet eden ailelerden gelen bireyler köydekilere oranla daha çok A tipi kişilik özellikleri taşımaktadırlar. Bundan başka kişilik yapısı ile; cinsiyet, bitirilen lise türü, samimi olunan arkadaş sayısı, öğrenim görülen okul, anne ve babanın eğitim düzeyi arasında ilişki belirlenmemiştir.

Kaynaklar

- Arkonaç, Sibel Ayşen (1998), Psikoloji: Zihin Süreçleri Bilimi, Alfa Bas. Yay., 2. B., İstanbul.
- Atkinson, Rita L./Atkinson, Richard C./Smith, Edward E./Bem, Darly J./Hoeksema, Susan Nolen (1996), Psikolojiye Giriş, Arkadaş Yay., Ankara.
- Aytaç, Tufan (2002), "Eğitim ve Yönetimde Yeni Yaklaşımlar Zaman Yönetimi", *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*, Temmuz, <http://yayim.meb.gov.tr/yayimlar/sayi29/aytac.htm>, 24. 05. 2003
- Baltaş, Acar/Baltaş, Zuhul (2000), Stres ve Başaçıkma Yolları, 20. B., Remzi Kitapevi, İstanbul.
- Baymur, Feriha (1994), Genel Psikoloji, 11. B., İnkılap Kitapevi, İstanbul.
- Erdoğan, İlhan (1991), İşletmelerde Davranış, İ.Ü. İşletme Fakültesi Yay. No: 242, İstanbul.
- Güney, Salih (2000), Davranış Bilimleri, 2. B., Nobel Yay., Ankara.
- Luthans, Fred (1995), Organizational Behavior, 7. B., Literatür Yay., İstanbul.
- Moorhead, Gregory/Griffin, Ricky, W. (1992), Organizational Behavior, 3. B., Houghton Mifflin Company, Boston.
- Onur, Bekir (2000), Gelişim Psikolojisi: Yetişkinlik, Yaşlılık, Ölüm, 5. B., İmge Kitapevi, Ankara.
- Sdorow, Lester M. (1998), Psychology, 4. B., Mc Graw Hill, Boston.
- Şimşek, Şerif/Akgemici, Tahir/Çelik, Adnan (2001), Davranış Bilimlerine Giriş ve Örgütlerde Davranış, Geliştirilmiş 2. B., Nobel Yay., Ankara.
- Turul, Özge (2000), <http://www.radikal.com.tr/2000/03/07/insan/zor.shtml>, (15. 05. 2003).
- Yanbastı, Gülgün (1990), Kişilik Kuramları, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İzmir.
- <http://www.muttrafik.8m.com/stres.html>, (27. 05. 2003).